

30. & producens eos foras, ait: Dómini, quid me oportet facere, ut salvus fiam?

31. At illi dixerunt: Crede in Dóminum Iesum: & salvus eris tu, & domus tua.

32. Et locuti sunt ei verbum Dómini cum ómnibus, qui erant in domo eius.

33. Et tollens eos in illa hora noctis, lavit plagas eórum: & baptizatus est ipse, & omnis domus eius continuó.

34. Cúmque perduxisset eos in domum suam, appósuit eis mensam, & lætatus est cum omni domo sua credens Deo.

35. Et cùm dies factus esset, miserunt magistrátus lictores, dicentes: Dimitte hómines illos.

36. Nunciávit autem custos cárce- ris verba hæc Paulo: Quia miserunt magistrátus ut dimittámini, nunc igitur exeúntes, ite in pace.

37. Paulus autem dixit eis: Cæsos nos públicè, indemnátos, hómines Romános miserunt in cárce- rem, & nunc occúltè nos ejiciunt? Non ita: sed véniant,

38. & ipsi nos ejiciant. Nunciáverunt autem magistrátibus lictores verba hæc. Timuéruntque audito quòd Románi essent:

39. & venientes deprecáti sunt eos, & educétes rogábant ut egrederéntur de Urbe.

40. Exeúntes autem de cárce- re, introie- runt ad Lydiam: & visis frátribus consó- láti sunt eos, & profecti sunt.

CAPUT XVII.

Paulus Philíppis exiens, Thessalónica veni- nit, ubi multos convertit ad fidem; indè Beræam profectus, in synagoga verbum Dei predicat; tum Athénas venit; in Arcopágo verum Deum annúnciat; cre- dunt nonnulli, in iis Dionysius Arcopági- ta.

Eòdem anno 51.

* Ubi tan- tis con- tuméliis prius Phi- líppis affe- ctus, Evan- gélium cum mul- to certá- mine an- nunciávit. 1. Thess. 2. 2.

1. CUM autem perambuláissent Am- phipolim, & Apollóniam, ve- nérunt Thessalónica, * ubi erat syna- goga Iudæórum.

2. Secundùm consuetúdinem autem Pau- lus introiit ad eos, & per sabbata tria disserébat eis de Scriptúris,

3. adapériens & insinuans quia Christum oportuit pati, & resurgere à mórtuis: & quia hic est Iesus Christus, quem ego annúncio vobis.

4. Et quidam ex eis crediderunt, & ad-

iuncti sunt Paulo, & Silæ, & de colénti- bus, Gentilibusque multitúdo magna, & mulieres nóbiles non pauca.

5. Zelántes autem Iudæi, assuméntes- que de vulgo viros quosdam malos, & turbá factá, concitáverunt civitátem: & assístantes dómui Iásonis quærebant eos producere in pópulum.

6. Et cùm non invenissent eos, tra- hébant Iásonem, & quosdam fratres ad príncipes civitátis, clamántes: Quóniam hi, qui Urbem * concitant, & huc ve- nérunt,

7. quos suscepit Iáson, & hi omnes con- tra decrèta Cæsaris faciunt, regem álium dicétes esse, Iesum.

8. Concitáverunt autem plebem, & príncipes civitátis audiétes hæc.

9. Et acceptá satisfacióne à Iásonè, & à céteris, dimiserunt eos.

10. Fratres verò confestim per noctem dimiserunt Paulum, & Silam in Beræam. Qui cùm venissent, in synagoga Iudæó- rum introierunt.

11. Hi autem erant nobilióres eórum, qui sunt Thessalónica, qui suscepérunt verbum cum omni aviditáte, quotidie scrutántes Scriptúras, si hæc ita se ha- bérent.

12. Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum Gentilium honestárum, & viri non pauci.

13. Cùm autem cognovissent in Thessa- lónica Iudæi, quia & Berææ prædicatum est à Paulo verbum Dei, venerunt & illuc commovétes, & turbántes multi- tudinem.

14. Státimque tunc Paulum dimiserunt fratres, ut iret usque ad mare: Silas au- tem, & Timótheus remanserunt ibi.

15. Qui autem deducebant Paulum, per- duxérunt eum usque Athénas, & accepto mandáto ab eo ad Silam, & Timótheum ut quám celérítè venirent ad illum, pro- fecti sunt.

16. Paulus autem cùm Athénis eos ex- pectáret, incitabátur spíritus eius in ipso, videns idololatriæ deditam civitátem.

17. Disputábat igitur in synagoga cum Iudæis, & coléntibus, & in foro, per omnes dies ad eos, qui áderant.

18. Quidam autem Epicurèi, & Stóici philosophi disserébat cum eo, & quidam dicebant: Quid vult feminivérbius hic, dicere? Alii verò: Novórum dæmoniò- rum videtur annúnciatore esse: quia Iesum, & resurrectiònem annúnciábat eis.

* Aliàs Or- ben. Gr. τὴν εὐχ- μίαν. Sup. γὰρ.

Anno 52.

19. Et

CAPUT XVIII.

Paulus venit Corinthum; multos ibi ad fi- dem convertit; purgat se apud Galliónem Procónsulem, tum Ephesum profectus, tum cum Priscilla & Aquila; Apólo ab his institutus, rem Christiánam promover.

1. Póst hæc egressus ab Athénis, ve- nit Corinthum: Eòdem anno 52.

2. & inveniens quendam Iudæum nó- mine Aquilam, Pónticum génerè, qui nuper vénerat ab Itália, & Priscillam uxó- rem eius, (eò quòd præcepisset Cláudius discedere omnes Iudæos à Roma) accéssit ad eos.

3. Et quia eíusdem erat artis, manébat apud eos, & operabátur: (erant autem scenofactória artis.)

4. Et disputábat in synagoga per omne sabbatum, interpónens nomen Dómini Iesu, suadébatque Iudæis, & Græcis.

5. Cùm venissent autem de Macedónia Silas & Timótheus, inflábat verbo Paulus, testificans Iudæis esse Christum Iesum.

6. Contradicéntibus autem eis, & blas- phemántibus, excútiens vestiméta sua, dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam.

7. Et migrans indè, intrávit in do- mum cuiúsdam, nómine Tití Iusti, co- léntis Deum, cuius domus erat coniúcta synagoga.

8. Crispus autem archisynagógus credi- dit Dómino cum omni domo sua: & multi Corinthiòrum audiétes credébant, & baptizabántur.*

9. Dixit autem Dóminus nocte per ví- sionem Paulo: Noli timère, sed loquere, & ne taceas:

10. propter quod ego sum tecum: & ne- mo apponétur tibi ut nóceat te: quóniam pópulus est mihi multus in hac civitáte.

11. Sedit autem ibi annum & sex men- ses, docens apud eos verbum Dei.

12. Gallióne autem procónsule Acháia*, insurrexérunt unò ánimo Iudæi in Paulum, & adduxérunt eum ad tribúnal,

13. dicétes: Quia contra legem hic persuádet hóminibus colere Deum.

14. Incipiéte autem Paulo aperire os, dixit Gállio ad Iudæos: Si quidem esset iniquum aliquid, aut fácinus péssimum ó viri Iudæi, rectè vos sustinérem.

15. Si verò quæstiónes sunt de verbo, & nóminibus, & lege vestrá, vos ipsi vi- deritis: Iudex ego horum nolo esse.

Eòdem anno 52.

* Ex qui- bus Cris- pum & Cáium suá manu bap- tizávit Paulus. 1. Cor. 1. 14.

* Ann. 53. Hic est No- vátus L. Sénecæ Philóso- phi frater, qui à lú- nio Gal- líone ado- prátus, Galliónis nomen obtinuit.

16. Et

* Anno 54.
* Num. 6.
18.
Inf. 21. 24.

* Hiero-
folymita-
nam.
† Syriæ.

16. Et minávit eos à tribunáli.
 17. Apprehéndentes autem omnes Só-
 fthenem príncipem synagógæ, percuti-
 ebant eum ante tribunál: & nihil eórum
 Galliáni curæ erat.
 18. Paulus verò cum adhuc sustinúisset
 dies multos, frátribus valesciens, navi-
 gávit * in Syriam, (& cum eo Priscilla, &
 Aquila) qui sibi * totónderat in Cenchrís
 caput: habébat enim votum.
 19. Devénitque Ephesum, & illos ibi
 reliquit. Ipse verò ingréssus synagógam,
 disputábat cum Iudæis.
 20. Rogántibus autem eis ut amplióri
 témpore manéret, non consénsit,
 21. sed valesciens, & dicens, Iterum
 revértar ad vos Deo volente, profectus est
 ab Epheso.
 22. Et descéndens Casaréam, ascéndit,
 & salurávit Ecclesiám *, & descéndit An-
 tiochiám †.
 23. Et factó ibi aliquánto témpore pro-
 fectus est, perambulans ex ordine Galáti-
 cam regiónem, & Phrygiám, confirmans
 omnes discipulos.
 24. Iudæus autem quidam, Apóllo nó-
 mine, Alexandrínus géneris, vir eloquens,
 devénit Ephesum, potens in scriptúris.
 25. Hic erat edóctus viam Dómini: &
 fervens spírítu loquebátur, & docébat di-
 ligénter ea, quæ sunt Iesu, sciens tantum
 baptísma Ioánnis.
 26. Hic ergo cœpit fiduciáliter ágere in
 synagoga. Quem cum audísset Priscilla &
 Aquila, assumpserunt eum, & diligentius
 exposuerunt ei viam Dómini.
 27. Cum autem vellet ire Acháiam, ex-
 hortáti fratres, scripsérunt discipulis ut
 fusciperent eum. Qui cum vénisset, con-
 tulit multum his, qui crédiderant.
 28. Veheménter enim Iudæos revincé-
 bat públicè, osténdens per Scriptúras, esse
 Christum Iesum.

CAPUT XIX.

*Quidam Ephesi baptizantur, qui Ioánnis
baptismo tantummodo tincti fuerant;
multa ibi edit miracula. Iudæi quidam
exorciste ab energúmenis malè tractán-
tur. Libri mágia igni traduntur. Seditio
contra Paulum excitatur.*

* IN VIG.
PENTEC.
* Galátia
videlicet
& Phrygia.
† Eodem
anno 54.

1. **F** Actum est autem, cum Apóllo
esset Corínthi, ut Paulus per-
videlicet agrátis superiõribus pártibus * veniret
& Phrygia. Ephesum †, & inveniret quosdam disci-
pulos:

2. dixitque ad eos: Si Spírítum sanctum
accepistis credentes? At illi dixerunt ad
eum: Sed neque si Spírítus sanctus est, au-
divimus.
 3. Ille verò ait: In quo ergo baptizati
estis? Qui dixerunt: In Ioánnis baptísimate.
 4. Dixit autem Paulus: * Ioánnes bap-
tizávit baptísimo pœnitentiæ pópulum, di-
cens: In eum, qui ventúrus esset post
ipsum, ut créderent, hoc est, in Iesum.
 5. His auditis, baptizati sunt in nómine
Dómini Iesu.
 6. Et cum imposuisset illis manus Paulus,
venit Spírítus sanctus super eos, & loque-
bantur línguis, & prophetábant.
 7. Erant autem omnes viri ferè duódecim.
 8. Introgréssus autem synagógam, cum
fidúcia loquebátur per tres menses, dispu-
tans, & suádens de regno Dei.
 9. Cum autem quidam indurarentur, &
non créderent, maledicentes viam Dómi-
ni coram multitudine, discédens ab eis,
segregávit discipulos, quótidie disputans
in schola tyránni cuiusdam *.
 10. Hoc autem factum est per biennium,
ita ut omnes, qui habitábant in Asia, au-
dirent verbum Dómini, Iudæi atque Gen-
tíles.
 11. Virtutesque non quaslibet faciébat
Deus per manum Pauli:
 12. Ita ut etiám super lánguidos defer-
rentur à corpore eius sudária, & semicin-
ctia, & recedebant ab eis languóres, & spír-
itus nequam egrediebántur.
 13. Tentaverunt autem quidam & de
circumeúntibus Iudæis exorcístis, invocá-
re super eos, qui habébant spírítus malos,
nomen Dómini Iesu, dicentes: Adiũro
vos per Iesum, quem Paulus prædicat.
 14. Erant autem quidam Iudæi Sevæ
príncipis sacerdotum septem filii, qui hoc
faciebant.
 15. Respóndens autem spírítus nequam
dixit eis: Iesum novi, & Paulum scio: vos
autem qui estis?
 16. Et insiliens in eos homo, in quo
erat dæmónium péssimum, & dominátus
ambórum, inváluit contra eos, ita ut
nudi, & vulnerati effúgerent de domo illa.
 17. Hoc autem notum factum est omni-
bus Iudæis, atque Gentilibus, qui habitá-
bant Ephesi: & cecidit timor super om-
nes illos, & magnificabátur nomen Dó-
mini Iesu.
 18. Múltique credéntium veniebant con-
fítentes, & annunciántes actus suos.
 19. Multi autem ex eis, qui fuerant cu-
ri-

* Matth. 3.
11.
Marc. 1. 8.
Luc. 3. 16.
Ioánn. 1.
26.
Supr. 1. 5.
& 11. 26.

* Ann. 55.

Anno 56.

ri-

* Lydiáca
sc. in qua
prædica-
visse videt-
tur 9. ad-
huc mén-
sium spá-
tio: qui
biennio
quo in
schola Ty-
ránni (Su-
pra v. 10.)
& 3. mén-
sibus, qui-
bus prius
in Synagó-
ga Ephe-
si docue-
rat, (Ibid.
8.) additi
triennium
illud con-
ficient, de
quo Act.
20. 31.
† Ann. 57.

riosa sectati, contulerunt libros, & com-
bússerunt coram omnibus: & computatis
pretiis illórum, invenerunt pecúniám de-
nariórum quinquaginta millium.
 20. Ita fortiter crecébat verbum Dei,
& confirmabátur.
 21. His autem expletis, propósuit Pau-
lus in Spírítu, tránsitá Macedoniá &
Acháia ire Ierosólymam, dicens: quó-
niám postquam fuero ibi, oportet me &
Romam vidére.
 22. Mittens autem in Macedoniám duos
ex ministrántibus sibi, Timótheum, &
Erástum, ipse remánsit ad témpus in Asia.
 23. Facta est autem illo témpore turbá-
tio non mínima de viá Dómini †.
 24. Demétrius enim quidam nómine,
argentiarius, faciens ædes argenteas Diá-
næ, præstábat artificibus non módicum
quæstum:
 25. quos convocans, & eos, qui huiú-
modi erant opífices, dixit: Viri, scitis
quia de hoc artificio est nobis acquisitio:
 26. & videtis, & auditis quia non so-
lùm Ephesi, sed penè totius Asiæ, Paulus
hic suádens avértit multam turbam, di-
cens: Quóniám non sunt dii, qui máni-
bus fiunt.
 27. Non solùm autem hæc periclitábitur
nobis pars in redargutióne venire, sed
& magnæ Diánæ templum in nihilum re-
putábitur, sed & destrui incipiet maiestas
eius, quam tota Asia, & orbis colit.
 28. His auditis, repléti sunt irá, &
exclamaverunt dicentes: Magna Diána
Ephesiórum.
 29. Et impléta est civitas confusióne, &
ímpetum fecerunt uno ánimo in théatrum,
rapto Gáio, & Aristárcho Macedónibus,
comitibus Pauli.
 30. Paulo autem volente intráre in pó-
pulum, non permisérunt discipuli.
 31. Quidam autem & de Asiá prínci-
pibus, qui erant amici eius, miserunt ad
eum rogantes ne se daret in théatrum:
 32. alii autem aliud clamábant. Erat
enim Ecclesiá confúsa: & plures nescié-
bant quæ ex causa convenissent.
 33. De turba autem detraxerunt Ale-
xandrum, propelléntibus eum Iudæis.
Alexander autem manu siléntio postuláto,
volébat réddere ratióne pópulo.
 34. Quem ut cognoverunt Iudæum esse,
vox facta una est omnium, quasi per ho-
ras duas clamántium: Magna Diána Ephe-
siórum.
 35. Et cum sedáset scriba turbas, dixit:

Viri Ephési, quis enim est hómínum,
qui nesciat Ephesiórum civitatem cultri-
cem esse magnæ Diánæ, Iovisque prolis?
 36. Cum ergo his contradíci non pos-
sit, oportet vos sedátos esse, & nihil té-
merè ágere.
 37. Adduxistis enim hómínes istos, ne-
que sacrilegos, neque blasphemantes deam
vestram.
 38. Quòd si Demétrius, & qui cum eo
sunt artifices, habent adversus aliquem
causam, conventus forénfes agúntur, &
procónsules sunt, accúsent invicem.
 39. Si quid autem alterius rei quæritis:
in legitima Ecclesiá póterit absolvi.
 40. Nam & periclitámur argui seditio-
nis hodiernæ: cum nullus obnoxius sit
(de quo postúm réddere ratióne) con-
cursus istius. Et cum hæc dixisset,
dimisit Ecclesiám. *
 C A P U T XX.
*Paulus Epheso discédens, in Macedoniám
per varias Græcia urbes se confert; inde
Troadem, ubi à mortuis excitat Eury-
chum; hinc Milétum petit, ubi oratio-
nem habet*
 1. **P**ostquam autem cesávit tumúl-
tus, vocatis Paulus discipulis,
& exhortatus eos, valedixit, & profectus
est ut iret in Macedoniám.
 2. Cum autem perambuláset partes il-
las, & exhortatus eos fuisset multo sermó-
ne, venit ad Græciam:
 3. ubi cum fecisset menses tres, factæ
sunt illi insidiæ à Iudæis navigáturo in Sy-
riam *: habuitque consilium ut reverté-
rétur per Macedoniám. * Ann. 58.
 4. Comitatus est autem eum Sópater
Pyrrhi Berceénsis, Thessalonicensium ve-
rò Aristárchus, & Secundus, & Gáius
Derbéus, & Timótheus: Asiáni verò
Tychicus, & Tróphimus.
 5. Hi cum præcessissent, sustinuerunt
nos Troade:
 6. nos verò navigávimus post dies azy-
mórum à Philippis, & vénimus ad eos
Troadem in diébus quínque, ubi demo-
ráti sumus diébus septem.
 7. Uná autem Sábati * cum convenissé-
mus ad frangéndum panem, Paulus dif-
putábat cum eis profecturus in crástinum,
protráxitque sermóne usque in médiám
noctem.
 8. Erant autem lámpades copióse in co-
náculo, ubi erámus congregati.
 9. Se-

* 1. Con-
citióne, si-
ve multi-
tudinem.

* 1. Die
Domicæ.

9. Se-